

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

de middag

In zijn 'Memoires' schrijft Winston Churchill, dat hij gedurende de hele wereldoorlog 's middags even een uiltje knapte. En hij geeft iedereen de raad: als u een lange dag maakt en veel zorgen hebt, houd dan een korte siësta en u kunt er weer tegen. Zo bezien wordt tijdens het middagslaapje geschiedenis gemaakt, wereldgeschiedenis!

Het Hebreeuwse woord voor 'middag' betekent eigenlijk 'rug'. De middag is de rug-tijd: even horizontaal!

Gn 43 : 16, 25
1 Kg 20 : 16
2 Sm 4 : 5
Hgl 1 : 7

Op het heetst van de dag, als men gegeten en gedronken heeft, slapen in het Oosten mens en dier.

Js 16 : 3
Ps 91 : 6
2 Kg 4 : 20

De felle zon en de hitte zijn soms levensgevaarlijk. Precies zoals bij ons het middagspitsuur zijn verkeersdoden heeft.

Mt 20 : 5

De werkgever die tijdens de middagpauze nog werknemers aanwerft, moet wel een heel ongewoon heer zijn.

Jh 4 : 6

Hij is onze Heer, die de hevigste dorst lest met water des levens.

Hd 10 : 9

Leerlingen van deze Heer zijn dan ook ongewone mensen: op de rug-tijd komen zij in de benen, altijd bereid tot verantwoording van de hoop die in hen is. Ook in de cantine, ook tussen twaalf en twee.

Hd 22 : 6

Want als iedereen slaapt, kan de Heilige Geest van ketterjagers mensenvissers maken. Dat is een waarschuwing voor wie vervolgt, dat is een troost voor wie vervolgd wordt!

1 Kg 18 : 26

De priesters van de welvaartsgod mogen zich het vuur uit de sloffen lopen, maar er is niemand die erop let. Natuurlijk niet: de goden van de tijd, de wetenschap, de techniek, de organisatie, zijn afgoden. En afgoden geven geen antwoord, die doen een middagslaapje! De levende God, onze God, geeft het zijn beminden, terwijl ze een uiltje knappen.

Nh 8 : 4

Onze Oudtestamentische broeders en zusters hadden soms niet een achturige werkdag, maar een achturige kerkdag. Ze luisterden maar wat graag, als de Here tot hen sprak. Daar kunnen zij die één kerkdienst per zondag wel genoeg vinden, een voorbeeld aan nemen.

Jr 20 : 16
Ps 55 : 18

Gelukkig zijn er altijd mensen, die naar de Here blijven luisteren. Als zij door vriend en broeder in de steek gelaten worden, klagen zij wel, zelfs midden op de dag.

Ps 37 : 6

Maar ze klagen tegenover de Here en ze weten, dat Hij hun gerechtigheid zal doen opgaan als het licht en hun recht als de middag.

Job 11 : 17

Js 58 : 10

Dat doet de Here trouwens alleen, als u uit uw midden de hiërarchie wegdoet, het wijzen met de vinger en het spreken van boosheid nalaat. Wanneer u de hongerige schenkt wat u zelf begeert en de verdrukte verzadigt. Dan zal uw donkerheid zijn als de middag.

Js 59 : 10
Am 8 : 9

De kerk die niet luistert naar de Here, struikelt op de middag als in de schemering. Als uw gedachten onheilsgedachten zijn, als uw lippen leugen spreken, als uw handen bloed vergieten, kortom als u het kwade niet overwint door het goede, dan wacht u tevergeefs op verlossing. Dat geldt voor kerk en wereld beiden.

Jr 6 : 4, 15 : 8
Js 16 : 3
Zf 2 : 4

Het is bepaald niet toevallig, dat het spreekuur van de psychiater zo druk bezocht wordt tegenwoordig en dat de mensen dood gaan van angst. Wie niet luistert naar de Here, kan het leven niet meer zien. Zijn middag wordt zo donker als de nacht.

Dt 28 : 29
Job 5 : 14

Op vrijdagmiddag denkt u aan uw vrije weekend. Op Goede Vrijdagmiddag heeft de Here Jezus gedacht aan ons vrije weekeinde, onze eeuwige rustdag. Want tegen het eind van de middag riep Jezus met luider stem: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?” — opdat wij tot God genomen en nooit meer door Hem verlaten zouden worden.

Mk 15 : 33-34

Tijdens het middagslaapje werd geschiedenis gemaakt, wereldgeschiedenis, heilsgeschiedenis. De Goede Vrijdagmiddag maakt al onze middagen tot goede Christelijke middagen.

Als nu het Angelus klept in de verte, elke middag, denk ik niet meer aan Maria maar aan Maria's grote Zoon. En als ik aan Hem denk, elke middag, hoe Zijn middag donker werd als de nacht, dan wordt het donker licht om mij heen.

Als ik aan Hem denk, elke middag, bij het tijdsein van twaalf uur, als de fabriekssirene gaat en het Angelus klept, dan kan ik alleen nog maar zingen. Zingen: „En men noemt Zijn naam Wonderbare Raadsman, Sterke God, Eeuwige Vader, Vredevorst.”

Js 9 : 5

KROMMENIE

J. H. VEEFKIND

KERKELIJK *Leven*

De Here gedankt . . . maar toch geschorst!

Er komen zo af en toe berichten voor in de krant die je stil maken, die je in volle ernst doen vragen: hoe is dat in Gods Naam mogelijk?

Nee, die woorden in „Gods Naam” zijn hier niet een lege uitroep, dat wil zeggen een vloek — ze worden door mij in volle ernst gebruikt.

Het bericht waarop ik het oog heb was te lezen in het Nationaal Dagblad van 7 april jl. Het stond in het verslag van de begoetingsamenkomst die de „Hoogeveense” vrijgemaakte kerk van Spakenburg had belegd voor ds Klamer en zijn gezin, die een verlofperiode in Nederland doorbrengen na een werkperiode van vier jaar in Irian Barat.

Ds Klamer werd in een gemeentesamenkomst allerhartelijkst begroet. Afgevaardigden van de samenwerkende kerken waren daarbij tegenwoordig, deputaten voor de zending van de particuliere synode, bestuursleden van het dames-comité enz. Dit dames-comité had er o.a. voor gezorgd dat er voor ds Klamer en zijn gezin bij zijn aankomst een huis kant en klaar stond.

Dit alles is prachtig. Het is ds Klamer van harte gegund. Hij heeft het ten volle „verdiend”.

Alleen merken we terloops op dat ds Van Stelten bij zijn terugkeer van het zendingsveld van dit alles **niets** heeft beleefd.

Het bericht waarop ik het oog heb vond ik in het verslag van de toespraak die ds Klamer in die samenkomst hield. Het luidt als volgt — ik citeer letterlijk: „Helaas is ds Van Stelten geen zendingsarbeider meer. Graag hadden wij hem een christelijk afscheid gegund. Hij en zijn vrouw hebben met grote toewijding gewerkt en hierop ook zegen ontvangen. Hoewel de verschillen al vroeg bleken hebben wij in goede samenwerking gewerkt. Wij danken daarom de Here voor alles wat we in hem hebben gehad. 4 jaar geleden waren er in Kawagit 10 christenen. Nu zijn er 400.”

Tot zover dit bericht.

Het is de moeite waard deze woorden van ds Klamer goed op je te laten inwerken.

Daarin is immers de man aan het woord die vier jaar lang de buurman van ds Van Stelten was in een kleine kampong midden in het oerwoud;

de man die samen met ds Van Stelten al die tijd gevochten heeft tegen de duivel en alle demonen die het leven van de papoea's tot een hel van angst maakt,

de man die samen met ds Van Stelten dag in dag uit geworsteld heeft om deze heidenen te brengen in het verlossende licht van het Evangelie, in de gemeenschap met Jezus Christus.

En deze man verklaart nu „voor God en de gemeente”, dat ds en mevr. Van Stelten: met grote toewijding hebben gewerkt; op hun arbeid ook zegen ontvingen; ondanks bestaande verschillen van inzicht goed met hem hebben samengewerkt.

Voorts verklaarde ds Klamer dat toen hij ongeveer negen jaar op Kawagit had gewerkt er 10 christenen waren en dat dat getal sinds de komst van ds Van Stelten gestegen is tot 400.

En ten slotte verzekerde dat hij de Here dankte voor alles wat de zendende kerken, hij en zijn vrouw en de papoea's in ds Van Stelten hebben gehad.

Zelden zal een zendingsarbeider zulk een schoon getuigenis van zijn meest competente beoordelaar hebben ontvangen!

En het antwoord op dit schitterend getuigenis van de kerkeraad van de „Hoogeveense” vrijgemaakte kerk van Spakenburg was . . . de schorsing van ds Van Stelten.

Het is inderdaad om stil van te worden.

Meer nog: om te huiveren.

Want wat in Spakenburg is geschied — het gebeurde immers in de kerk! — was het gaan staan voor Gods aangezicht om dan zo twee dingen te zeggen:

Vooreerst: **Here, wij danken U voor het ontzaglijk vele dat U ons in ds Van Stelten hebt geschonken. En dat U zijn werk zo rijk hebt gezegend.**

En daarna: **Here, in Uw naam stoten wij hem nu uit het ambt en jagen wij hem weg van de plaats waar Gij hem hebt willen gebruiken om zoveel heidenen te leiden naar Uw wonderbaar licht.**

Het weerzinwekkende, het verbijsterende van wat de kerkelijke machthebbers in de vrijgemaakte kerken hebben aangedurfd treedt nergens zo schrikbaar aan de dag als in wat men de pretentieuze, bescheiden, trouwe, Evangeliedienaar Van Stelten heeft aangedaan!

Voor één uitspraak van ds Klamer zijn we bijzonder dankbaar.

Het is de zin: Graag hadden wij hem een christelijk afscheid hier gegund!

Inderdaad, het afscheid dat de kerk van Spakenburg ds Van Stelten gaf was onchristelijk, of, nee, het was nog erger het was anti-christelijk.

KAMPEN.

C. VEENHOF

Openingswoord uitgesproken aan het begin van de vergadering van afgevaardigden van kerken, gehouden te Zwolle in gebouw Odeon op 1 mei 1971

Geachte vergadering,

Namens de Raad van de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerk te Zwolle, die U tot deze vergadering heeft mogen uitnodigen, heet ik U vanmorgen, op de eerste mei 1971, van harte welkom.

De samenkomst van 31 oktober 1970, die het karakter van een conferentie heeft gedragen, verzocht met overgrote meerderheid aan de kerkeraad van Zwolle een nieuwe samenkomst bijeen te roepen, opdat op die vergadering de zaken, die ons gemeenschappelijk aangaan besproken en indien mogelijk beslist zouden worden.

En ook al konden wij U tot onze spijt vanmorgen niet ontvangen in een eigen kerkgebouw, onze goede stad Zwolle kent gelukkig meer mogelijkheden een grote vergadering te houden.

—o—

Wie de zaken, die ter behandeling door de kerkeraden zijn opgegeven en die alleen door ons geordend zijn, beziet, constateert heel gemakkelijk dat de vraag die ons allen bezig zal houden, deze is: Hoe zullen wij in de toekomst verder gaan en hoe zullen we **sámen** verder gaan?

Ieder onzer is er van overtuigd dat we verder moeten gaan. We kunnen niet anders. Ieder is er ook van doordrongen dat we **samen** verder moeten. Slechts over de wijze-waarop wordt niet altijd geheel gelijk gedacht.

Ik geloof dat ik niet ver mistast als ik stel dat zo een verschil mede hiervandaan komt dat wij allen, de één meer, de ander minder, nog steeds verbijsterd zijn over het donkere feit, dat het mogelijk was dat twee keer in 25 jaren kinderen Gods in Nederland, die samen hoorden krachtens hun verbondenheid aan en in Christus uit elkaar geslagen werden door boven-bijbelse en boven-con-

fessionele binding: een binding aan denkconstructies, de éne keer omtrent verbond en doop, de andere keer over kerk en kerkhistorische feiten. En dat dit alles bekrachtigd is door machtsaanmatiging van meerdere vergaderingen en door een ethisch bederf dat openbaar gekomen is, mede in de wijze waarop mensen elkaar publiek hebben behandeld en waarop ambtsdragers werden weggewerkt en heengezonden.

—o—

Hoezeer wij allen wel zien de puinhopen van wat eens veler hoop en trots was, toch zullen wij daarbij niet mogen blijven staan.

Alleen al niet omdat Jezus Christus, de Heer der kerk, die wij volgen willen, voortgaat zich een gemeente, een volk te vergaderen. En het zal dan ook niemand vrijstaan vanwege zijn verbijstering over wat mensen hebben aangericht, dat werk van vergadering, van vóórtgaande vergadering, te negeren en voorbij te zien.

Hij roept ook ons immers, mét onze kleine, zwakke, menselijke krachten met Hem mee te vergaderen, achter Hem aan te gaan en met Hem mee te werken. Ik gebruik dat woord niet in de zo vaak hoogmoedig aangewende zin, maar in de erkenning in ootmoed, dat dit van ons gevraagd wordt.

Om onze weg naar de toekomst met-Christus-mee te overleggen zijn we hier vandaag bijeen.

Maar wie naar de toekomst ziet, zal het verleden niet kunnen negeren. Zoals het nodig is van de fouten, in de geschiedenis begaan, te leren en voor die fouten in de toekomst ons te wachten, evenzeer is het geraden het goede uit de historie te overdenken en te bewaren.

—o—

Iemand heeft mij kort geleden gewezen op het begin van de samenleving der dolerende

kerken na 1886, zoals dat blijkt o.a. uit het door deze kerken gehouden synodaal convent van 28 juni tot en met 1 juli 1887 te Rotterdam.

Een enkel gegeven uit dat gebeuren wil ik aan het begin van deze vergadering U doorgeven.

Toen het convent was samengekomen en zich als vergadering had opgesteld was één van de eerste vraagstukken die aan de orde kwamen het volgende:

„Aangezien de Kerken Christi naar eisch van Gods Woord gehouden en verbonden zijn, niet elk op zich zelve, maar in onderling verband met elkander te leven, zoo wordt gevraagd, op welken voet de nu ontcomene Kerken zulk een verband nu reeds regelen kunnen? Of zulk een verband der Kerken, met het oog op de vele Gereformeerde Belijders en Kerkelijke groepen, die thans nog onder de Synodale Hiërarchie bleven of eigene formatie zochten, al dan niet slechts een voorloopig karakter zal dragen? Welke de kenteekenen zijn, waardoor zulk een voorloopig kerkverband van een duurzaam kerkverband onderscheiden is? En eindelijk, door welke termen en door welken naam men dit karakter van het kerkverband ter afsnijding van alle misverstand, duidelijk kan aangeven?” (Acta van het Synodaal Convent van Nederduitsche Gereformeerde Kerken (Doleerende) in Nederland, gehouden te Rotterdam op 28, 29, 30 juni en 1 juli 1887 — Amsterdam 1887).

U bemerkt de positie-keuze: als dolerende kerken samengaan en toch alles doen met het oog op de anderen die van gereformeerde confessie zijn.

In het uitwerken van dat eerste probleem ontdekken we bij dat convent steeds weer de vrees voor het definitieve en de sterke nadruk die gelegd wordt op het voorlopige van alle beslissingen.

Ik citeer nog één keer:

„4. Daar intusschen het lichaam van Christus, ook voor zooveel het zich in onze natie openbaarde, één is, kan en mag geen definitief kerkverband opgericht, dan zulk een, waarbij alle gelovigen, die een zelfde zuivere belijdenis met ons deelachtig zijn, elk in hun eigen Kerk met ons saam kunnen werken.

Eisch voor een definitief kerkverband zou alzoo zijn, dat niet alleen de dolerende Kerken, maar ook de geloovigen die nog onder de Hiërarchie bleven, en evenzoo de broeders uit de Kerken van Ledeboer, en in de Chr. Ger. Kerk en andere Vrije Kerken met ons saamwerken.

5. Zoolang dit nog niet het geval is, kan dus, naar het oordeel der Commissie, het aan te leggen kerkverband niet anders dan voorloopig zijn en zou een definitief optreden eene ongeoorloofde aanmatiging en eene miskenning van de rechten der andere broeders zijn, terwijl het voorloopig optreden **èn een belijdenis van eigen onvolkomenheid, èn de bede om met de overige broeders vereenigd te worden insluit.**” (vet van mij, v.O.)

Als naam wordt dan voorgesteld: „Voorloopig Kerkverband van Geref. Kerken (doleerende)”.

—o—

Deze dingen zullen, dacht ik, ook onze positiekeuze moeten bepalen. Deze beide genoemde zaken: de bede om met de overige gereformeerden in Nederland verenigd te worden en de belijdenis van eigen onvolkomenheid.

Die beide markeren ons werk als voorlopig werk.

Maar vooral: Christus gaat voort! En omdat Hij voortgaat met het samenbrengen van Zijn volk, dat naar zijn stem hoort en dat die stem volgt, de stem van de Herder, daarom kan geen verband tussen kerken, hier, in deze bedeling, definitief zijn.

Onze roeping is achter Hem aan te gaan, Zijn stem te horen en te volgen en met Hem

te willen meevergaderen. En daarom zullen we ons nooit kunnen vastleggen in eigen en vertrouwde gemeenschappen. We zouden het gevaar lopen aan onze eigen bouwsels te werken, terwijl de Heer der kerk de laatste hand legt aan het nieuwe Jeruzalem dat van God zal neerdalen.

Dit werken van ons zal dienen te geschieden in de belijdenis van onze eigen onvolkomenheid.

En de overweging van die onvolkomenheid zal ons moeten uitdrijven tot het vragen om, het roepen om de gemeenschap van de HERE.

Want wij kunnen alleen maar met Christus mee-vergaderen, als de HERE God zelf met ons mee wil trekken.

Menselijk gezien kunnen alle mogelijkheden tot goed samenwerken, tot goede resultaten aanwezig zijn, zelfs de uitkomst van een bepaalde onderneming kan menselijkerwijs gesproken gewaarborgd zijn, allereerste vraag is en blijft: Wil de HERE met ons meegaan?

—o—

Om die gemeenschap mogen wij bidden. Ik wijs U in dit verband op de smeekbeden van Mozes in Exodus 33.

Na de zonde bij Horeb, heeft God genade betoond. Hij zou zijn beloften waarmaken. Het volk blijft leven. Kanaän blijft het land van de toekomst. Op de weg daarheen zal een engel meegaan. Menselijk gezien is de toekomst dus gewaarborgd.

Maar Mozes wil zó niet verder. Hij zegt: „Als Gijzelf niet medegaat, doe ons van hier niet optrekken.”

En zijn motivering is deze: „Waarom zal anders geweten worden dat ik en uw volk genade in uw ogen gevonden hebben, dan doordat Gij met ons medegaat?” Ex. 33 : 15, 16a.

Met deze bede willen ook wij aan het werk gaan. Niet het menselijk slagen, niet het gelukken van onze pogingen, niet het toemen van ons getal, maar de gemeenschap met de HERE, die ons leidt, die Zelf meegaat, die zal ons doen weten, dat wij genade vonden in zijn ogen.

Onze goede God moge ons dat, om Christus' wil, geven! Dan zal ons werk tot zegen zijn voor Zijn volk en zullen wij metterdaad met Hem mogen meewerken.

ZWOLLE

Z. G. VAN OENE

EEN NIEUW ECHTSCHIEDINGSRECHT

(2)

2. EEN POGING TOT EEN BIJBELSE WAARDERING VAN DEZE ONTWIKKELING

Er is alle aanleiding om de vraag te stellen, wat de bijbel zegt over onze manier van doen. Ook Delleman houdt zich hier uitvoerig mee bezig. Ik laat nu zijn betoog verder maar voor wat het is, maar wil proberen mijn eigen indrukken in een tweetal stellingen samen te vatten:

a. Er bestaan geen bijbelse echtscheidingsgronden.

In het christenleven is eigenlijk geen plaats voor de echtscheiding. Want wanneer twee mensen als christenen leven, dan zullen zij ook koste wat het kost proberen om hun huwelijk goed te houden. Daarom is naar de logica van de bijbelse maatstaven gemeten o.i. de echtscheiding in beginsel een onvoorstelbare zaak.

Het meest duidelijk komt dit naar voren in Efeze 5 : 25 v.v. Hier trekt de apostel Paulus een vergelijking tussen de band, welke er bestaat tussen Christus en de gemeente enerzijds, de man en de vrouw anderzijds. Christus laat zijn gemeente nooit in de steek. De conclusie ligt dan voor de hand: hoe onvoorstelbaar is het, indien man en vrouw dit zouden doen. De verhouding tussen Christus en de gemeente is in Efeze 5 een model voor de manier, waarop man en vrouw met elkaar moeten omgaan. Zoals Christus alles heeft over gehad voor zijn volk, zo moet de man er alles voor over hebben zijn vrouw te binden. En zoals de kerk in alles er op uit moet zijn om Christus te behagen, zo moet de vrouw er in alles er op uit zijn om haar man te behagen.

Dat het huwelijk van de christen in beginsel een onverbrekelijke zaak is blijkt ook uit andere teksten:

In Marcus 10 : 2-12 lezen we, dat de Farizeeën tot Jezus kwamen met de vraag of het geoorloofd is, dat een man zijn vrouw wegzendt. Het antwoord dat Jezus geeft is zonder meer duidelijk: „Wie zijn vrouw wegzendt en een ander trouwt, pleegt echtbreuk ten opzichte van haar; en indien zij haar man verlaat en een ander trouwt, pleegt zij echt-

breuk”. Onder geen enkele omstandigheid is dus de echtbreuk een mogelijkheid voor de christen. Dat ook Paulus dit woord van de Heer gekend heeft blijkt uit 1 Cor. 7 : 10, waar hij zegt: Doch hun die gehuwd zijn beveel niet ik maar de Here (d.i. de Here Jezus) dat een vrouw haar man niet mag verlaten... en een man mag zijn vrouw niet verlaten.

En dat de Heiland in Marcus 10 : 2 v.v. niet een nieuw gebod gegeven heeft, maar zich geheel en al beweegt in de lijn van de diepste motieven van het Oude Testament blijkt uit Maleachi 2 : 16: „Want Ik haat de echtscheiding zegt de Here, de God van Israël”.

De conclusie uit dit alles is duidelijk. Voor een Christen mag het nooit een vraag zijn „of hij wel scheiden mag”. Het grondmotief van de christelijke ethiek is niet, hoe we man en vrouw uit elkaar kunnen drijven, maar hoe we ze bij elkaar kunnen houden. Dan eerst bewegen we ons in de lijn van Efeze 5 : 25 v.v. waar verteld wordt over een Heiland, die Zijn kerk nooit in de steek zal laten, maar er alles voor over heeft om haar te behouden.

b. ook in de bijbel komen situaties voor, waarin de echtscheiding te keren valt.

Wanneer we eerst gesteld hebben, dat de bijbel een absoluut echtscheidingsverbod stelt, dan moeten we — wanneer we verder door de bladzijden van dit oude boek bladeren — wel tot de conclusie komen, dat het een tegenstrijdig geschrift is.

In Deuteronomium 24 : 1 lezen we, dat een man, wanneer hij van zijn vrouw een afkeer krijgt en haar de deur wil uitzenden, haar tenminste een scheidsbrief mee moet geven. Kennelijk is de wetgever er in Deuteronomium van uit gegaan, dat zulke dingen voorkomen. En in dit schriftgedeelte worden regels gegeven, hoe men in zulk een geval moet handelen. Dan moet zij tenminste een scheidsbrief hebben (zulks om haar rechtspositie veilig te stellen).

Wanneer we, wat ons in Marcus 10 : 2 v.v. verhaald wordt, herlezen, zoals het wordt weergegeven in Mattheus 19 : 1 v.v. (zie in dit verband ook Matth. 5 : 32) dan lezen we als verschil met Marcus, dat in één geval het

Vervolg op pag. 55

ONLANGS VERSCHEEN bij de uitgeverij N. Kluwer N.V. te Deventer een boek getiteld „Jesus-rapport. Opheldering van een misvatting”. Het is een vertaling van „Jesus-Report. Protokoll einer Verfälschung”, en is geschreven door een zekere Johannes Lehmann. De Nederlandse bewerking is van Jaap Molenaar. Het boek is de bundeling van een serie uitzendingen die radio Stuttgart in 1970 wijdde aan „Het geheim van rabbi Jezus, — Het verslag van een misverstand” Vóór de verschijning van de Nederlandse bewerking heeft het weekblad **Panorama** enkele gedeelten ervan gepubliceerd, en naar aanleiding daarvan werd mij gevraagd of ik er iets voor voelde hieraan enige aandacht te besteden.

Ik moet bekennen dat de lust ertoe niet zo heel erg groot is, en ik zal zeggen waarom.

Het boek is geschreven in deze toon: Wat is de kerk en wat zijn de kerkmensen (en de theologen) toch dom en eigenwijs, en wat zijn zij er toch op uit om eenmaal ingewortelde ideeën vast te houden en eenmaal ingenomen posities krampachtig te handhaven!

Nu is het ontenezeggelijk waar dat in de kerk vaak verstarring is opgetreden, dat daar vaak gezworen is bij het oude **omdat het oud was**, dat er vaak weinig openheid geweest is voor iets wat nieuw was of althans nieuw klonk, en weinig bereidheid tot vernieuwing. Hoeveel moeite kost het b.v. niet om te komen tot een betere psalmberijming. Niet omdat het erg moeilijk is zo'n psalmberijming te vervaardigen, maar ook omdat invoering bij velen onmiddellijk een zekere weerstand oproept: het is iets anders dan we altijd gewend zijn geweest

Zulk een verstarring is niet Bijbels. En wanneer men het belijden van de kerk aangaande de Christus der Schriften onder de noemer der verstarring gaat brengen, wanneer men gaat zeggen — en dat is de tendens van dit boek —: De Jezus van Nazareth die ons in het Nieuwe Testament getekend wordt is niet de ware Jezus van Nazareth; Hij bracht niet iets nieuws maar heeft Zijn leer opgedaan bij de Joodse secte der Essenen, die in het Nieuwe Testament niet vermeld wordt maar wier bestaan ons toch bekend is door geschriften uit het begin van onze jaartelling en die, zoals door de meeste geleerden aangenomen wordt, een nederzetting had ten Noordwesten van de Dode Zee, waar sinds 1947 allerlei geschriften die tot haar boekerij behoorden zijn gevonden. Voorts: Jezus van Nazareth streefde naar bevrijding van het Joodse volk van het Romeinse juk; Zijn volgelingen waren de Zeloten, de ijveraars, die met geweld dat juk van zich af wilden werpen. „Tussen de historische Jezus, zo zegt Lehmann, en de gepredikte Christus bestaat inderdaad een niet te overbruggen tegenstelling. De Christus die de kerk „verkondigt” heeft met de historische Jezus alleen nog maar de naam gemeen”. Jezus was een man, „die tot in het merg jood was, en die onder de komst van het Godsrijk geen geestelijk gebeuren verstond, maar de door vroomheid afgedwongen zelfstandigheid van het uitverkoren joodse volk. Een man, die Jahwe aansprak als 'vader', omdat God zich volgens de bijbelverhalen zélf had aangeduid als 'Vader der kinderen Israëls'. Een man, die echter als jood nooit op de gedachte zou zijn gekomen om zichzelf als de lijfelijke zoon van God te beschouwen of als middelaar tussen mens en God op te treden”.

Al deze dingen zijn maar uitvindingen van de kerk, en de kerk is al heel vroeg Jezus door die bril: Zoon van God, Middelaar, Verlosser der wereld, gaan bekijken, maar dat is een ideologie, dat is afgoderij bedrijven met een idee. En Johannes Lehmann meent dat de Dode-Zeerollen ons de gewenste opheldering over Jezus geven. En hij maakt de kerk het verwijt dat zij, ondanks het feit dat over die rollen al heel wat vaklitteratuur verschenen is, maar zwijgt over de waarheid omtrent Jezus.

Inderdaad is al heel wat literatuur in verband met de Dode-Zeerollen verschenen. En

wie zich erin verdiept bemerkt al spoedig, dat er verschil van opvatting bestaat op allerlei punten, en die verschillen hangen soms duidelijk samen met de principiële houding die men aanneemt tegenover de Schrift. Er zijn mensen die zeggen: De kerk durft het niet aan om voor de dag te komen met wat de Dode-Zeerollen onthullen, want dan zou zij heel haar leer moeten herzien. Dat is dus in de geest van Lehmann. Er is echter ook een geleerde die zegt: Het Nieuwe Testament is vol polemiek tegen de secte der Essenen. Volgens hem kwam Jezus niet uit deze secte voort maar was Hij veeleer haar verklaarde tegenstander: „De boodschap van Jezus van Nazareth staat in een diepe en scherpe tegenstelling tot de hoofdgedachten van de Qumrânteksten” (E. Stauffer, Die Botschaft Jesu, Bern/München 1959, p. 13). De schrijver van deze woorden noemt dan 22 punten waarmee hij zijn stelling illustreert, zegge en schrijve twee en twintig! Ik zal er enkele vermelden:

1. De Qumrân-beweging is ontstaan uit oppositie tegen de onwettige hogepriesterdynastie der Maccabeeën. De ordebroeders van de Dode Zee wijzen de Jeruzalemse hoge

van alles voorschotelen. Zowel Stauffer als Lehmann spreken zeer zelfverzekerd. Zij weten het precies. Maar wat is de maatstaf die zij hanteren om uit te maken wat oorspronkelijk en wat niet oorspronkelijk is?

We keren terug tot het boek van Lehmann. Hij zegt dat men eigenlijk Jood moet wezen om Jezus — Lehmann heeft het aldoor op ergerlijke wijze over (rabbi) J.; 't lijkt wel een krantebericht over een misdadiger waarin men met initialen werkt — goed te begrijpen, en dat men daarvoor eigenlijk Jezus' taal zou moeten kunnen spreken. Denk erom: Jezus was een Jood en Hij beoogde niet anders dan de bevrijding van het Joodse volk! Een eenvoudig voorbeeld moet dit — om te beginnen — duidelijk maken. Johannes vertelt dat er „op de derde dag” een bruiloft in Kana was. Daarvóór was geen sprake van een eerste of tweede dag, wel staat er een paar keer: de volgende dag. De theologen hebben zich moeite gegeven om de vraag op te lossen hoe Jezus in korte tijd — een paar dagen — de afstand kon afleggen tussen de plek waar Hij zich bevond — en Lehmann zegt dan: ergens aan de oever van de Dode Zee! — en Kana in Galilea. Maar voor een

Jood is er geen moeilijkheid. Hij kan het Grieks van het Nieuwe Testament terugvertalen in het Hebreeuws en daaruit afleiden hoe de originele Aramese tekst moet hebben geluid. De Joodse godsdienstgeleerde Schalom Ben-Chorin zegt: „op de derde dag” betekent heel eenvoudig „op dinsdag”. De dinsdag was de geliefde dag voor het huwelijk. Want in het scheppingsverhaal komt ten aanzien van de derde dag **tweemaal** voor: En God zag dat het goed was. Het eerste „dat het goed was” is op de huwelijksdag bestemd voor de

bruidegom, het tweede voor de bruid.

Je moet dus Hebreeuws — en liefst ook Aramees — kennen om het goed te begrijpen. Maar vlak daarachter zegt Lehmann, dat de Nieuwtestamenticus met zijn kennis van het Grieks er ook achter had kunnen komen. Als hij maar even het museum op de acropolis te Athene had bezocht. Want daar staat in het Grieks bij de ingang vermeld: „op de derde dag gesloten” en dat betekent: op dinsdag gesloten. Daarmee gooit Lehmann dus zijn eigen redenering onderstoven: Om het Griekse Nieuwe Testament goed te kunnen begrijpen moet je Hebreeuws kennen, maar het gaat ook met Grieks. Neen, meneer Lehmann, daar trap ik niet in.

Op zichzelf zou het best waar kunnen wezen dat „op de derde dag” betekent „op dinsdag”. Maar het Hebreeuws bewijst dat heus niet. In Genesis 22, waar het verhaal van Abrahams offer verteld wordt, staat in vers 4: Toen Abraham op de derde dag zijn ogen opsloeg... Is dat: Toen Abraham op dinsdag zijn ogen opsloeg? Geen denken aan. 't Is: op de derde dag van de tocht. In Gen. 31:22 staat: Toen aan Laban op de derde dag werd bericht, dat Jacob gevluucht was... Op dinsdag? Kom nou! Gen. 34 verhaalt dat Simeon en Levi op de derde dag Sichem overvielen. Op dinsdag? Gen. 40:20 zegt dat Farao op de derde dag een maaltijd gereed maakte. Het is duidelijk dat dit de derde dag is na Jozefs uitlegging van de dromen van bakker en schenker. Vergelijk ook Ex. 19:11, 16; Lev. 19:7; Num. 7:24; 19:12, 19; 29:20; 31:19; Joz. 9:17; Richteren 20:30; 1 Sam. 30:1; 2 Sam. 1:2, enz. enz. Voorts: wanneer de Joden na Jezus' sterven aan Pilatus vragen het graf te doen bewaken tot de derde dag (Matth. 27:64), betekent dat dan: tot dinsdag? Ik heb geen lust dit verder uit te zoeken, maar ik heb de **indruk** dat, wanneer bedoeld wordt „de eerste, tweede, derde dag van de week” dit er dan ook bij staat: Matth. 28:1: tegen het aanbreken van de eerste dag **der week**; 1 Cor. 16:2: elke eerste dag **der week** legde ieder uwer naar vermogen thuis iets weg. Misschien is dat niet altijd het geval, vast staat dat het Hebreeuwse „op de derde dag” niet zo maar „op dinsdag” betekent.

Het hier verhaalde heeft niets te maken met de Dode-Zeerollen. Het is wel een staaltje van Lehmann's betoogtrant. Maar nu dan

EEN EN ANDER IN VERBAND MET DE DODE-ZEEROLLEN

geestelijkheid af, omdat zij niet voortkomt uit de oude priesteradel, het huis van Zadok. Zij verwerpen daarom de tempelredienst in Jeruzalem, beschouwen de tempel zelf en de gehele tempelstad als verontreinigd en houden in hun woestijnklooster godsdienst oefeningen volgens hun eigen ritus. Jezus daarentegen reist naar de grote feesten, vooral Paas- en Loofhuttenfeest, vanuit Galilea naar de heilige stad.

2. De leidinggevende mannen van de Qumrân-beweging zijn de mensen van de Zadokiedische priesteradel, die destijds door de Maccabeeën uit Jeruzalem verdrongen is. In de gemeente van Jezus' discipelen betekenen echter adellijke titels en adelsbrieven absoluut niets.

13. In Qumrân speelt het gebod van de sabbatsrust een enorme rol. Jezus breekt het sabbatsgebod, zelfs zonder dwingende reden.

14. De Qumrân-mensen prediken de haat tegen de vijanden. Jezus daarentegen verkondigt: Hebt uw vijanden lief, bidt voor degenen die u vervolgen.

Aan de andere kant zegt Stauffer dat we in de Evangeliën een groot aantal woorden van Jezus vinden die verwonderlijk „qumranisch” klinken. Hij is nu van oordeel dat in de oude christelijke gemeente het „Christusbeeld” steeds meer verqumraniseerd is: de oude gemeente heeft allerlei Qumrân-ideeën langzamerhand overgenomen en het een met het ander verwerkt.

Hier redeneert Stauffer principieel op dezelfde manier als Lehmann, en dat is een vrij gangbare manier van redeneren: we hebben in de Evangeliën — en tenslotte in het hele Nieuwe Testament — te doen met de theologie der gemeente, niet met de **openbaring omtrent Jezus, het getuigenis omtrent Jezus**, maar met het beeld dat de oude kerk zich van Jezus gevormd had. En dan kan men natuurlijk alle kanten uit. Voor de een is dan de ene trek oorspronkelijk en is het andere allemaal latere toevoeging, een tweede haalt een andere trek naar voren en krijgt dan ook een ander Jezusbeeld. En zo is men alle grond onder de voeten kwijt.

Het is niet mijn bedoeling deze theologie te bespreken. Ik vertel dit alleen maar even om te laten zien hoe men tot totaal tegengestelde opvattingen kan komen, die echter beide niet naar de Schrift zijn. Het uitgangspunt is onjuist. Dit maant ons om erg op onze hoede te zijn wanneer de theologen ons

een paar dingen die in verband staan met de rollen.

1. Zoals al gezegd is nemen de meeste geleerden aan dat de Joodse gemeenschap van Qumrân een tak is van de secte der Essenen, waarvan Flavius Josephus, Philo, Plinius ons vertellen. Het boek van Lehmann — ik bedoel de Nederlandse bewerking — schrijft aldoor „Esseeërs”. Dat is niet de gebruikelijke Nederlandse benaming. Flavius Josephus vertelt omtrent hen o.a. dat zij uit de geschriften der ouden kennis zoeken te vergaren inzake uitbanning van krankheden. Lehmann verwijst nu naar Jezus die zieken genas en die Zijn discipelen opdroeg genezingen te bewerkstelligen. Ik citeer nu: „De samenhang tussen het woord van de Heiland en de secte der Asseeërs is opvallend: de naam Esséner of Esseeër herinnert aan het Aramees-Assyrische woord Assaya, wat arts betekent, en het genezen en helpen van zieken was ook kenmerkend voor rabbi J. Het was tevens zijn opdracht aan de discipelen”.

Het woord „Heiland” doet hier merkwaardig aan. Lehmann noemt Jezus nergens „Heiland”, en bovendien komt de verwijzing naar Jezus pas aan het slot van het citaat. Ik zou wel eens willen weten wat in de oorspronkelijke tekst staat. Misschien wel: „De samenhang tussen het woord „Heiland” en de secte der Essenen is helemaal niet zeker dat de naam „Essenen” samenhangt met het Aramees *asja*, arts (het *meervoud* hiervan is *assajja*). Er zijn ook geleerden die „Essenen” in verband brengen met een Oost-aramees woord dat „vromen” betekent. Voor een overzicht over de verschillende opvattingen kan men lezen: G. Vermes, *The Etymology of „Essenes”* in de *Revue de Qumrân*, II, 1959-1969, pp 427-443. Deze auteur verdedigt zelf de opvatting die denkt aan *asajja*, geneesheren. In elk geval, het is niet zeker, maar Lehmann doet alsof de etymologie vaststaat.

2. Hoofdstuk VIII van Lehmann's boek heeft tot titel „De armen van geest”. De schrijver zegt dat de eerste zaligspreking een moeilijk te begrijpen Bijbelplaats is. Hij citeert dan enkele vertalingen en zegt vervolgens: „In geen enkele van de moderne vertalingen wordt er naar gevraagd of misschien ergens in de literatuur het begrip 'pauperes spiritu' ('armen van geest') op overeenkomstige of vergelijkbare wijze wordt gebruikt, of het een historie heeft, waaruit men wellicht de verborgen betekenis ondubbelzinnig kan afleiden. Welnu, deze vergelijkbare plaatsen zijn er, en de geschiedenis van het begrip kent men. En daarom zou men bijna kunnen spreken van onrechtschapenheid en het opzettelijk achterhouden van de historische waarheid, als theologen, geestelijken en bijbelgenootschappen uit conservatieve koppigheid of Westerse aanmatiging net doen alsof ze wel beter weten. Misschien moet men wel jood zijn, zoals Schalom Ben-Chorin om dat, wat zó duidelijk is, ook uit te spreken. Want voor hem gaan daarbij geen dierbaar geworden, maar verkeerde voorstellingen verloren, zoals dat bij vele christenen het geval is. Hij schrijft: 'Wie zijn deze armen van geest of deze geestelijk armen? Zijn het verstandelijk minder bedeelde mensen; is hier sprake van een lofprijzing van de eenvoud, de naïeviteit of zelfs de domheid? Gaat het hier om een troostwoord voor de on-geleerden tegenover de hoogmoedige schriftgeleerden? Dat zou men eerder kunnen aannemen. Maar de Dode-Zeerollen verschaffen ons andere en betere informatie. Hier, in Qumran hebben we het begrip „Anije Maruach” leren kennen, het begrip van de „om der wille van de Geest arm geblevenen”. Honderden jaren vóór Franciscus van Assisi leefden deze mensen al volgens het ideaal van de armoede. Zij deden afstand van hun bezit om zich geheel aan de Geest te kunnen wijden. Uit de gelijkenissen van J. leren wij, dat hij deze minachting voor aardse goederen met de mensen van Qumran gemeen had... De geestelijk armen, met wier zaligspreking de bergrede begint, zijn derhalve diegenen die opzettelijk arm gebleven zijn om zich gereed te maken voor de Geest, de Geest Gods... Zelfs Millar Burrows, professor aan de Yale University, die zich honderden pagina's lang inspant om voornamelijk verschillen tussen christendom en Qumran aan het licht te brengen, moet toegeven: 'Veel raakpunten tussen J.'s woorden en de Dode-Zeerollen hebben betrekking op het gebied van de zedeleer. Bijzonder treffend zijn de overeen-

B. Jongeling - Groningen

komsten in de bergrede... Er is een tekst, afkomstig uit de vierde grot, die een reeks zaligsprekingen bevat, die met het woord „zalig” beginnen, net als bij Mattheus 5... „... Zoals de gelijkenissen... zo zijn ook de zaligsprekingen alleen maar dán in hun oorspronkelijke betekenis te begrijpen als men ze van Qoemran uit beziet”.

Welaan, daar staat het dan: we hebben de zaligsprekingen nooit goed begrepen; Qumrân doet het licht opgaan, maar de theologen verduisteren het.

In de eerste plaats moet hierbij opgemerkt worden dat het begrip „Anije Maruach” niet bestaat. Lehmann citeert hier Schalom-Ben-Chorin. Ik weet niet of die het al fout deed of dat de fout te wijten is aan Lehmann dan wel aan de Nederlandse bewerker. In elk geval: dat begrip bestaat niet. Wel vinden we éénmaal met zekerheid, let wel éénmaal, in de Qumrân-geschriften de uitdrukking *anwe ruach*, die mogelijk ook gelezen kan worden als *anije ruach* (dat zit hem in de letters j en w, die niet altijd nauwkeurig van elkaar te onderscheiden zijn in de handschriften). En misschien komt de uitdrukking ook nog op een andere plaats voor. Het woord *ruach* is daar wel duidelijk, maar wat voorafgaat is niet helemaal duidelijk en wordt ook wel anders gelezen. Maar dat *anije* (of *anwe*) *ruach* wordt door de geleerden verschillend geïnterpreteerd. De een zegt dat het betekent: vrijwillig armen, de ander: armen = zwakken van wil (geest zou dan geestkracht, wilskracht betekenen); een derde wijst erop dat *anije ruach* een tegenstelling vormt met „harden van hart”, zodat het zou betekenen: mensen met een zacht gemoed; een vierde zegt dat de uitdrukking betekent: armen, zachtmoedigen, die begiftigd zijn met de Heilige Geest.

Wanneer er nu zulk een verschil bestaat onder de geleerden, dan bevreedt het enigszins dat Lehmann doet alsof de betekenis zo zeker is. Ongetwijfeld grijpt de eerste zaligspreking naar Jesaja 61 : 1, terwijl de derde teruggrijpt naar Psalm 37 : 11. En we hebben de Qumrân-rollen niet nodig om te begrijpen wat ermee bedoeld wordt. De door Lehmann aangehaalde Millar Burrows zegt dan ook (één bladzijde verder): „Kortom, 'armen van geest' betekent precies wat we altijd gedacht hebben”.

Deze mensen zijn inderdaad arm (Lukas heeft „van geest” er niet bij). Maar waarom zijn zij arm? Niet omdat zij een armoede-ideaal hebben, gelijk aan dat van Franciscus van Assisi. Zij zijn arm, omdat zij leven in een wereld vol ongerechtigheid, waar de brutalen de halve wereld hebben. En omdat zij met de methoden van ongerechtigheid niet mee willen doen, trekken zij aan het kortste eind, komen zij niet aan hun trekken. Hun armoede is daarom niet zonder meer een sociale kwestie, het is een kwestie van „geest”. Zij zijn arm om „geestelijke” redenen. Zij zijn arm omdat zij in deze wereld vol ongerechtigheid de normen van het koninkrijk Gods willen betrachten. Deze mensen krijgen in het Evangelie een goede boodschap (Jes. 61 : 1): hunner is het koninkrijk der hemelen. Diezelfde mensen zijn zachtmoedig, d.w.z. zij verdragen om Gods wil die achteruitzetting, en zij hebben de belofte van Psalm 37. Terwijl nu de brutalen de halve wereld hebben zullen zij in de toekomst het aardrijk beërven. Die belofte was natuurlijk bekend in het Jodendom en ook in de gemeenschap van Qumrân. Maar dit is nu de zin van Jezus' zaligspreking — en dat is meteen het radicale en afgrondelijke verschil —: Jezus feliciteert deze mensen omdat nu het ogenblik is aangebroken. „Zalig de armen, de treurende, de zachtmoedigen, zij die honger en dorsten naar gerechtigheid...”, dat wil zeggen: Gefeliciteerd de armen etc.: Te feliciteren zijn de armen etc., want dat moment, waarvan in de belofte sprake was, is aangebroken. Het koninkrijk is er en wel in Mijn persoon. Heden is deze Schrift in uw oren vervuld! Zo zegt Jezus het in de synagoge van Nazareth na het begin van Jesaja 61 te hebben voorgelezen (Lukas 4 : 18-21). De Engelse

geleerde M. Black, die een verzamelwerkje over de rollen en het christendom heeft uitgegeven (*The Scrolls and Christianity*, Londen 1969), eindigt zijn saamvatend opstel aan het slot van dit boekje als volgt: „Om het met Driver's woorden te zeggen: het zijn de persoon en de positie van Jezus Christus die uiteindelijk het verschil tussen het Evangelie en de rollen bepalen” (G. R. Driver, *The Judaean Scrolls*, Oxford 1965, p. 548).

3. Nog één ding, en dan houd ik ermee op. Op pag. 97 en 98 lees ik: „Bergrede en apocalyps, boete en doop, gemeenschap van goederen en armoede, avondmaal en nieuw verbond — dat alles is in deze vorm en in deze constellatie slechts in de geschriftsrollen van Qoemran terug te vinden. Wat wij bijna tweeduizend jaar lang voor de leer van rabbi J. hebben gehouden, was al opgeschreven vóór zijn geboorte. En derhalve kan Frank Moore Cross, een van de geleerden, die meehielp de Dode-Zeerollen te ontcijferen, resumerend vaststellen: 'Bij alle gebeurtenissen zijn wij nu in staat met de dienovereenkomstige ontdekkingen van Qoemran het feit te bevestigen, dat de getuigenissen van het Nieuwe Testament inderdaad joods-christelijke combinaties zijn uit gedeeltelijk herziene bronnen der Esseeërs.'” Toen ik dit in het mij toegezonden nummer van *Panorama* las, heb ik me afgevraagd: Wat staat daar nu eigenlijk? En ik ben op zoek gegaan in een boek van genoemde Cross, getiteld: *The Ancient Library of Qumran and Modern Biblical Study*, Londen 1958. En ik vond wat ik zocht op pag. 118. Lehmann, wiens boek ik nu naast me heb liggen, verwijst naar datzelfde boek, maar in een andere uitgave (New York 1961), en daar is het pag. 159. Wat staat er? Ik geef de Engelse tekst: „At all events we are now in a position to use Qumrân discoveries to lend weight to the view that the Testaments are indeed Judeo-Christian editions, in part reworked, of older Essene sources” (noot 99). Dit Engels is abominabel slecht vertaald. Ik weet niet wie daarvoor verantwoordelijk is, Lehmann of de Nederlandse bewerker. Heeft Lehmann de woorden van Cross onvertaald gelaten en heeft de vertaler ze in het Nederlands overgezet? Lehmann had in elk geval beter uit de Duitse vertaling van het boek van Cross kunnen citeren (*Die antike Bibliothek van Qumran*, Neukirchen 1967, p. 152, noot 113).

Ik vertaal de Engelse tekst als volgt: „In elk geval zijn wij nu in staat de ontdekkingen van Qumrân te gebruiken om de opvatting, dat de Testaments inderdaad Joods-christelijke, ten deze omgewerkte uitgaven zijn van oudere Esseense bronnen te ondersteunen”.

De Duitse vertaling heeft: „Auf jeden Fall sind wir jetzt in der Lage, die Sicht, dass die Testamente judenchristliche Bearbeitungen und zum Teil Umarbeitungen älterer essenischer Quellen sind, mit Qumrantexten zu untermauern”.

„At all events” betekent niet „bij alle gebeurtenissen” maar „in elk geval”. Maar dat is nog het ergste niet. De Nederlandse tekst van het boek van Lehmann spreekt van „de getuigenissen van het Nieuwe Testament”, terwijl Cross het heeft over „de Testaments” en dat zijn „De Testaments der twaalf patriarchen”, een apocrief boek!

Dit kan ik werkelijk niet serieus nemen.

Zwaartekracht

Overtuigd van een bovenaards beleid kan men het onzinnigste leed verdragen. Ergens tussen geduld en nederigheid beantwoordt God onmogelijke vragen.

De koopman heeft die wetenschap ten spijt geen vrome moed de Heer er aan te wagen. Hij wil zelf zijn problemen blijven dragen tot hij wordt opgeroepen op zijn tijd.

De boekhouding van 't kapitaal geloof, tekorten, winst, het is één trieste bende. En steeds blijft hij, als kind oostindisch doof, tobben met jaarstukken en dividenden. Elke verjaardag is een jaar respijt. De koopman blijft geloven in de tijd.

Uit:
Frank Dean: „De koopman en zijn tijd”
Uitg. Kok n.v., Kampen

D'r luistert toch niemand

Er was eens een organist, die zich zelf niet belangrijker achtte dan welk ander kerklid ook. U mag het geloven of niet. Hij deed zijn best, de gemeente te leiden bij haar samen-zang. Hij gebruikte alle technische en artistieke middelen om aan die zang inhoud te geven, hij moedigde zijn gemeente aan, wist haar gevoelens los te maken: kortom, hij was voor zijn gemeente een zangmeester in de oudtestamentische betekenis van het woord, als u begrijpt wat ik bedoel. En hij was gelukkig, dat de gemeente deze dienst van hem vroeg. Believe it or not.

Maar... wanneer de predikant de zegen had uitgesproken, sloot deze organist zijn orgel af, ruimde zijn boeken op en trok zijn jas aan. Geen naspel bij het uitgaan der kerk, geen amenspel, geen postlude, niets!

Daar stoorde de gemeente zich erg aan — vanaf de eerste dag dat deze houding openbaar werd, en bij vernieuwing wanneer deze houding opnieuw bleek. Dat werd kwalijk genomen. Men sprak er de organist over aan. Men zei: het is zo kaal, als we zonder orgelspel de kerk uit moeten gaan. Net of er iets ergs is. Of we stout zijn. Het kwam bij de kerkeraad. Het kwam op een gemeentevergadering. Het dreigde een kerkelijke kwestie te worden. Maar onze organist veranderde zijn standpunt niet.

Tenslotte vroeg de kerkeraad advies aan een organisteninstantie: hoe te handelen met deze broeder, die tegen de gewoonte in, tegen de goede orde in, tegen de kerkeraadsinstructie in, tegen de wil der gemeente in, halsstarrig weigerde een postlude te spelen. Die instantie informeerde, alvorens te antwoorden, naar de motieven, welke de organist had voor zijn weigerachtigheid.

En die motieven waren minder gek dan u denkt!

Het was niet dat de organist te weinig verdiende dan dat er een amenspel afkon. Het was ook niet, dat hij zin aan koffie had of iets anders dat hem opjaagde. Het was eenvoudig dit: „als de zegen is uitgesproken”, zei de organist, „heeft men de sigaret al in de mond, het vuur bij de hand; dan hebben de zusters elkaar al gewenkt omdat ze elkaar iets nieuws moeten vertellen; dan praat men honderd uit, stommelt en schuift met stoelen... en d'r luistert niemand naar wat ik speel. De vogels klapwieken om het gezaaide graan weg te pikken en niemand let daar op. Alk ik zacht speel kan ik mijn spel niet eens behoorlijk controleren. Speel ik wat luider dan weet ik dat ze me lastig vinden, omdat ze zo hard moeten spreken. Speel ik bepaald fors, zelfs dan gaat alle rumoer boven het orgelspel uit. Maar zwijg ik... dan hoort de gemeente pijnlijk al die aardse geluiden, die ze maakt — en dan gaat ze zwigend en rustig de kerk uit. Misschien blijft dan de gelegenheid open om even na te denken over de gehoorde preek”.

—o—

Vandaag moest ik daar aan denken.

Vandaag hoorden wij een preek over het nieuwe Jerusalem. Vandaag werden ons Gods beloften herhaald: dat alle dingen nieuw worden gemaakt. Dat het uit zal zijn met deze beroerde wereld, waar je je overal aan bezeert. Dat er een streep gaat door ons zondige en onvolmaakte leven — maar dat we straks een zondeloos, heilig leven mogen leiden. Dat er geen traan en geen ziekte meer zal zijn, geen ziekenhuis, geen dokter en geen begraafplaats. Geen ruzie, geen misverstanden, geen onvervulde idealen die aan je geluk knagen. En dat dit alles niet door onze inspanning wordt opgebouwd — maar dat het alles van boven af wordt neergelaten: een Godsgeschenk, genade, onverdiend geluk.

Nu wil ik bepaald niet sentimenteel zijn, beste lezer, lieve lezeres. Zelfs haat ik organisten, die speculeren op goedkope gevoelens van hun gehoor. Als organist heb ik altijd gestreefd om de gemeente niet naar de mond — maar naar haar hárte te spelen. Dat is niet sentimenteel — maar het eist wel sterke beweging. Dat eist ingespannen luisteren naar de preek, volledig instemmen met het Woord — en daarna de harde arbeid (deels inspiratie, goedeels transpiratie) om de preek in een kort postlude mee te geven aan de gemeente, die overigens naar koffie verlangt.

Er zijn onder ons helaas maar weinig liederen bekend, die het uitzicht op het nieuwe Jerusalem zo goed concentreren als Wim ter Burg's lied: „Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw”. Dit lied speelde ik dus, toen de gemeente de slotzegen had ontvangen.

Tussen de gebruikelijke uitroepen en opmerkingen, de begroetinkjes en het gestommel van schuivende stoelen door, hoorde ik een enkele stem, die de woorden meezong. Weet ik van wie? Maar voor die ene luisteraar speelde ik. De gemeente mag van mij naar koffie verlangen — als er maar een in de kerk zit, die naar het orgel wil luisteren, dan speelt de organist voor die ene man. En voor de Heere natuurlijk. Want Die houdt ook van alles wat lieflijk is en wel luidt. Trouwens: wanneer daar een gebed uit de handen van een organist komt... dan is er altijd een grote Hoorder der gebeden, nietwaar?

Nu. Midden in dat nieuwe Jerusalem, waarin alles nieuw en rein en welluidend en lieflijk is, klonk een stem aan mijn oor: „schei nu maar uit, er luistert toch niemand meer”.

—o—

Plons! Dat wel. Het was overigens iemand, een gast, die me als laatste kerkganger aller-vriendelijkst wilde groeten en die daartoe de laatste maten niet kon afwachten. En tegen zoveel vriendelijkheid steekt je kale ergernis lelijk af. Die ergernis is er even goed. Want een organist, die geconcentreerd is op zijn spel, is buitengewoon kwetsbaar. Die legt zijn geloof en zijn kennis, zijn gevoel en zijn kunnen bloot in zijn spel. En naarmate het rumoer der volkeren bedaat, klinkt zijn orgel beter. In onze kleine gebouwen met hun nare acoustiek, scheelt het enorm, wanneer al die geluiddepennende kleren vertrekken. In een lege kerkzaal klinkt je bescheiden instrument veel beter dan in een gevulde. En als dan die vriendelijke luide stem aan je oor zegt: „schei nu maar uit, er luistert toch niemand meer”, dan wil er wel een knetterend antwoord af.

—o—

Ik dacht aan die merkwaardige organist, jaren geleden, die zijn kerkeraad tot wanhoop bracht door geen amenspel meer te willen leveren. Men dacht alleen aan gekrenkte trots en vermaande hem om zijn hoogmoed.

Ik dacht ook aan mijn leermeester, die in een van onze nationale kathedraalen speelde. Op de toegang tot zijn orgel hing een bordje: „tijdens de orgeldienst niet storen!” Men vond hem een ongenaakbaar mens.

Ik dacht aan mijn orgel van vroeger, waar ik de deur van de orgelgaanderij achter me op slot kon draaien, om niet door prietpraat te worden gestoord. En ik vermoed wel te weten, wat men van me dacht.

Sedert de Vrijmaking beleven wij eenzelfde culturele en artistieke terugval, als welke de Afscheiding en de Doleantie hebben gekenmerkt. U mag het geloven of niet. Je zit

weer voor een harmonium (sommige mensen menen zelfs dat je áchter het harmonium zit) en dan stommelt men om je heen. Er gaat een buitendeur open — je blad muziekpapier waait weg. Er wordt een psalmbriefje onder je neus geduwd en je mist de derde hand om het aan te pakken. Er zwaait een vriendenhand tussen je ogen en het psalmboek. Er wordt op je schouder geklopt. Een stem toert aan je wijd openstaande oor. Er luistert toch niemand...

Al deze dingen worden zo moede dat men het niet zou kunnen uitspreken. Stoor nu eens iemand, die zijn handen gevouwen en zijn ogen gesloten heeft; het zou oneerbiedig zijn want hij spreekt met God. Maar stoor dan eens iemand, die zijn ogen en oren open heeft en zijn handen op de toetsen beweegt; je kunt het rustig doen want er luistert toch niemand naar het gebed, dat uit zijn handen komt.

En probeer het dan — eerlijk is eerlijk — ook uw predikant eens te doen. Te stommelen, te praten, heen en weer te lopen, stoelen te verschuiven en dan te zeggen: schei maar uit, er luistert toch niemand meer. Ik denk dat uw predikant dat laatste net voor zou wezen, door tijdig op te houden. „Geen paretels voor de varkens”, zou hij prevelen, misschien in het latijn.

Welnu. Waarom zou u het voorzanger wel aandoen, wat u aan uw voorganger niet kwijt kunt? Omdat de eerste geen ambtsdrager is? Omdat hij maar een stukkie muziek weggeeft, dat u ook uit uw portable kunt halen? Omdat hij waarschijnlijk toch niet betaald wordt? (Of althans lager dan de koster?) Omdat u thuis ook de muziek-in-blik kunt afzetten als u er genoeg van hebt?

—o—

Onlangs is een organist overleden, die zich verteerd heeft om de organistenstand omhoog te brengen. Nauwelijks vijftig jaar oud: een hersenbloeding, twee dagen ziekenhuis en dood. „Te veel spanningen gehad”, heet het. Deze man heeft in kerkelijk Nederland — de vrijgemaakte en vrijgemaakte kerken vallen hier buiten — een omwenteling teweeggebracht, zoals in geen eeuwen voorkomt. Hij heeft de nederlandse orgelbouw, door dwang en drang, tot ongekende hoogte opgezweept. Hij heeft achter de vakopleiding van organisten aangezet als weinig anderen. Hij heeft met scherpe doch welversneden pen geijverd om waardering voor het vak te verwerven. Hij heeft — via de weg van critiek, oppositie en paleisrevolutie — van de nederlandse organistenvereniging (aanvankelijk een begrafenisfonds voor noodlijdende kunstenaars, later een kunstenaarsvereniging, nog later een organistenvereniging, weer later een protestantse organistenvereniging-zonder-grondslag, en eindelijk een vakvereniging voor organisten) waardering en zeggenschap voor de organist geoogst. Zijn mensen worden opgeleid en gehonoreerd overeenkomstig hun functie en hun kostbare orgels. Ook overeenkomstig hun studiekosten en opleidingsduur. Via de NCRV horen wij regelmatig onze nationale monumentale orgels; onder regie van de man, die zich verteerde. Hij heeft bereikt, dat ons land weer de toon aangeeft — als ten tijde van Sweelinck. Hij heeft ook bereikt, dat er orgels en organisten zijn — wederom buiten de vrijgemaakte en vrijgemaakte kerken — waarnaar geluisterd wordt! Kunstenaars zijn net als andere mensen: één aanmoediging — en ze bieden u meer dan u voor mogelijk hield. Want het slaan op de melk brengt boter voort, zegt de Spreukendichter. Maar één krenking — en ze zwijgen. Want het slaan op de neus brengt bloed voort, zegt dezelfde.

Jammer dat deze dingen pas goed komen, wanneer het nieuwe Jerusalem neerdaalt van God uit de hemel. Maar zouden wij er niet vast naar toe kunnen leven? En is dát niet: stil zijn en wachten op de Heere?

Vervolg van pag. 51

NIEUW ECHTSCHIEDINGSRECHT

absolute scheidingsverbod althans niet opgaat, nl. in dat van „porneia”. (Dat de vertaling in Matth. 5:32 vertaalt met „ontucht” en in Matth. 19 met „hoererij”. Het woordenboek van Bauer weet trouwens nog wel méér betekenissen van porneia aan te geven.) Maar Paulus had kennelijk aan deze ene uitzondering — die Mattheus stelt — niet genoeg. In 1 Cor. 7:10 geeft hij eerst het absolute scheidingsverbod van de Heer weer. Maar in ditzelfde hoofdstuk stoten we weer op een ander casus, nl. wanneer een man zijn vrouw verbiedt om Christus te dienen. „Als het zo gesteld is”, zegt Paulus, „laat hij dan maar scheiden”. (vs 12) Tenslotte lezen we in de Evangelieën dat het terwille van de navolging noodzakelijk kan zijn, niet alleen om je eigen vrouw te verlaten, maar zelfs om haar te „haten” (Lucas 14:26).

Vroeger heeft men gemeend het probleem op deze manier te moeten oplossen, dat men ging stellen, dat het hier zou gaan om „uitzonderingen” op de regel.

In de meeste gevallen is echtscheiding verkeerd. Maar in sommige gevallen is echtscheiding „geoorloofd”, ja zelfs goed. De bijbel zelf zou ons dus al een aantal **echtscheidingsgronden** geven, op grond waarvan de scheiding „geoorloofd” zou zijn.

O.i. is dit een onvruchtbare manier om de bijbelse gegevens rond de echtscheiding te benaderen.

In de eerste plaats is dit een onvruchtbare zaak, omdat we dan de bijbel gaan lezen alsof zij een soort wetboek van strafrecht is. En dat is toch pertinent niet de bedoeling.

Over de geboden, die Jezus in de Bergrede heeft gegeven zegt b.v. prof. Herman Ridderbos, dat we de hier gegeven uitspraken niet moeten opvatten als paragrafen van een wetboek, maar als „voorbeelden, die willen aangeven, hoe ver de liefde kan gaan, het niveau, waarop de Christen moet leven”. (Komst van het Koninkrijk, pg. 254) Om eens duidelijk te zijn: echtscheiding is in het christenleven een even onmogelijke zaak als kerk-scheuring. Zie Efeze 5:25 v.v.! Toch zullen velen onder de lezers van dit blad oprecht van overtuiging zijn, dat zij in bepaalde omstandigheden niet anders konden doen, dan zij gehandeld hebben — voor Gods aangezicht. Zo ligt het m.i. ook met de echtscheiding. Het mag niet gebeuren, maar soms moet het toch.

In de tweede plaats is de theorie van de echtscheidingsgronden onvruchtbaar, omdat zij niet klopt op de praktijk. Overspel is inderdaad in ieder huwelijk een situatie, die keihard aankomt. Maar het kan wezen, dat zulk een huwelijk veel meer kans op herstel heeft, dan een huwelijk, waarin geen sprake is van overspel, maar waarin de man en de vrouw elkaar jaren lang plagen en treiteren.

Het is o.i. daarom beter, om niet meer te spreken van echtscheidings„gronden”. Veel beter is het, om er van uit te gaan, dat hier sprake is, van **situatie, waarin het gebod vastloopt op de zondige structuren van de werkelijkheid.**

Om maar met het Mattheus-evangelie te beginnen: volgens de wet van Mozes was het voor een vrome Jood onmogelijk, om met zijn vrouw verder te leven, wanneer hij ontdekt, dat zij in „ontucht” leeft. Een voorbeeld hiervan vinden we in Mattheus 1:19. Toen de vrome Jozef ontdekte, dat zijn meisje zwanger was van een ander was het voor hem niet meer mogelijk om met haar te trouwen, omdat zijn godsdienst hem dit verbood.

Evenzo komen we in 1 Cor. 7:12 v.v. in aanraking met een situatie, waarin ook de christen met zijn rug tegen de muur staat. Wanneer de heidense echtgenoot van haar vraagt, dat zij — om haar huwelijk in stand te houden —, de dienst aan Christus moet opgeven, dan kan dat immers niet. Men moet Gode toch meer gehoorzaam zijn dan de mensen?

Zo zijn er in de werkelijkheid m.i. meer situaties te denken, waarin de vervulling van het gebod vastloopt op de zondige structuren van de werkelijkheid. Dit hoeft niet altijd overspel of kwaadwillige verlaten te zijn. Het kan soms ook een geestelijke wreedheid zijn, die een demonisch karakter draagt.

J. Rinzema - Leeuwarden

In het probleem van de echtscheiding komen we m.i. in aanraking met het **algehele probleem van de Bergrede-ethiek** (zie b.v. Matth. 5:32 v.v.). In een ideale wereld zouden wij geweldloosheid kunnen toepassen, zouden wij geen eden hoeven te zweren, en zouden we geld uitlenen, zonder de hoop te hebben iets terug te ontvangen. Ieder weet, hoe moeilijk dit alles in de praktijk te realiseren valt. Op vele manieren en in vele situaties worden wij er mee geconfronteerd, dat onze wereld afgevallen is van de wil van de Schepper. En het is m.i. een onjuiste zaak, om — waar wij op vele manieren de hand lichten met de geboden van de Bergrede — nu juist net ten aanzien van het echtscheidingsverbod een letterlijkheid door te voeren, die het N.T. zelf niet kent.

3. DE BETEKENIS VAN EEN EN ANDER VOOR ONS PASTORAAL BELEID

Uiteraard valt nu nog niet te voorzien, wat er gebeuren zal, wanneer het nieuwe burgerlijk wetboek van kracht wordt. Waarschijnlijk zullen de rechtbanken de eerste tijd wel overstromd worden met verzoeken tot echtscheiding. Er is immers een grote groep mensen, die graag had willen scheiden, maar er onder de oude rechtsbedeling geen kans toe zag. En dezen zullen er zeer snel bij zijn om een verzoek tot echtscheiding in te dienen.

De echtscheidingspercentages liggen momenteel tussen de 2 en 3%. Uit enquête-materiaal blijkt, dat 5% der gehuwden zich

dermate ongelukkig in zijn of haar huwelijk voelt, dat men graag zou willen scheiden. Het is dus m.i. zo, dat wellicht in de toekomst de echtscheidingscijfers een lichte stijging zullen gaan vertonen. Immers de nieuwe wet maakt het gemakkelijker om te scheiden.

Als christen zeg ik: dit moet ook gebeuren. Reeds Dooyeweerd heeft indertijd opgemerkt, dat wij het wezen van het huwelijk niet moeten zoeken in het rechtsinstituut, maar in de onderlinge liefdesband. En waar deze geheel en al verdwenen is, is ook volgens hem van een huwelijk geen sprake meer.

De kerken hebben m.i. in de toekomst de volgende taak:

1. Generale preventie d.m.v. opvoeding en voorlichting. In zulk een voorlichting gaat het niet primair om technische voorlichting, maar om voorlichting uit het Evangelie. Hoe vraagt Jezus Christus dat man en vrouw met elkaar omgaan?

2. Pastorale begeleiding van huwelijken in nood. Hierbij kan het pastoraat gebruik maken van andere instanties als maatschappelijk werk, psychiatrie etc. Evenwel blijft het in het pastoraat om iets specifiek te gaan: de band met God en Zijn wil in ons leven. Zo kunnen wellicht velen de weg weer naar elkaar vinden, omdat zij de weg naar Christus gevonden hebben.

3. In het leven van de gemeente moet meer en meer duidelijk worden, dat echtscheiding overbodig is, waar man en vrouw Christus gevonden hebben. Het huwelijks-pastoraat diene daarom niet te functioneren uit de sfeer van het wetticisme maar uit de sfeer van het Evangelie, waardoor ook weer de Wet een weg ten leven wordt.

Er ligt dus ook in de toekomst voor de kerken een grote taak ten aanzien van het huwelijkspastoraat. Moge de Heilige Geest ons het rechte inzicht geven en ons de juiste wegen wijzen.

Wij lezen dezer dagen

dood is dood ?

In een uitzending van „de kerken” (C.V.K.-I.K.O.R.) werd over de dood gediscussieerd. En wel speciaal over de vraag of het bij de dood met de mens „uit” is. We laten hier volgen wat prof. Van Iterson erover in „Hervormd Weekblad” daarover schreef. Hier is het:

In de plaatselijke courant van 30 april 1971 heb ik het volgende gelezen:

„Dubio van CVK-IKOR — het laatste programma in deze serie tot oktober — wilde terugkomen op reacties op een uitzending in maart, waarin ds M. A. Krop en ds Okke Jager de vraag aan de orde hadden gesteld: Is de verwachting van een leven na dit leven onlosmakelijk verbonden aan het geloof?

In de discussie werd wel veel over hoop gehaald, maar verhelderend kon het nauwelijks worden genoemd, omdat de centrale vraag geen afdoende beantwoording vond in dit gezelschap van overwegend theologen.” Tot zover het krantenbericht.

Bij deze beoordeling van het bedoelde programma meen ik mij geheel te kunnen aansluiten, omdat ik er van overtuigd ben, dat de briefschrijvers op geen enkele wijze bevredigd zullen zijn geweest. Uitweidingen over taalfilosofie, hoe sober ook gehouden, maakten de posities van beide partijen nog neveliger dan ze al waren.

Eén ding was duidelijk: Ds M. A. Krop, universiteitspredikant bij de Hervormde gemeente van Groningen, stelde voorop: Dood is dood. Op vragen van luisteraars, waarom hij met zulke opvattingen toch nog predikant was en bleef, gaf hij ten antwoord, dat hij dit werk graag deed; dat het Paasevangelie voor hem betekende, dat hij de dood achter zich had liggen en het leven voor hem; dat de opstanding voor hem ook opstand was tegen de oorlog en dat hij ervan overtuigd was, dat als bijv. de machthebbers op aarde eens aan hun eigen dood dachten, ze met oorlogsverklaringen niet zo snel zouden zijn.

In de loop van het gesprek met dr Jager probeerde hij aannemelijk te maken, dat er in het kader van het Christelijk geloof verschillende zeer uiteenlopende opvattingen mogelijk waren, maar dat de praktische resultaten bij hemzelf én dr Jager toch wel ongeveer gelijk waren.

Wat de historie betreft, maakte hij een vergelijking met de uittocht van het volk Israël uit Egypte. Dit

verhaal wordt als een historische gebeurtenis verteld en zo, aldus ds Krop, wordt ook het verhaal van de opstanding in de evangeliën en 1 Cor. 15 als een historische gebeurtenis beschreven. De bijbel is echter vol van gelijkenissen en ook de verhalen en geschiedenissen moeten in die trant worden opgevat. Hij was van mening, dat wij in onze technische, moderne tijd de oude voorstellingen niet meer kunnen hebben: dat is alles voorbij.

Voor de luisteraars zal het wel raadselachtig zijn gebleven, hoe een dienstdoend predikant zo stellig de bewering: dood is dood, kan uitspreken en tegelijkertijd zeggen, dat hij het Paasevangelie verkondigt. Tot enige duidelijkheid, hoe gering ook, droeg deze CVK-IKOR-uitzending weinig bij. De nogal oppervlakkige vraag werd gesteld, of de gelovigen in een leven na de dood geloofden, verbonden met het geloof, dat men in het hiernamaals hetzij voor zijn goede daden beloond zou worden, hetzij voor zijn boze werken gestraft. Ds Krop was van oordeel, dat de overtuiging „dood is dood” een mens zou kunnen troosten en wekte de indruk, dat ouderen dit een bevrijdende en blijde gedachte hadden gevonden, al werkte hij zelf speciaal onder de studenten.

Naar aanleiding van deze televisie-uitzending zou ik, al dan niet gekoppeld aan wat door de predikanten Krop en dr Jager is gezegd, het volgende willen opmerken.

Het doet vreemd aan, als een predikant, die luide verkondigt, dat dood dood is en die dit in twee televisie-uitzendingen aan het Nederlandse volk meent te moeten meedelen, met een stroom van woorden, die voor binnen- en buitenkerkelijken even zovele raadsele schijnen, aannemelijk probeert te maken, dat hij toch met gloed en verve het Paasevangelie verkondigt. Theologen van professie herkennen in zijn beschouwingen een zeer nauwe verwantschap met het verouderde 19e-eeuwse modernisme, maar de „gewone luisteraar” kan er gewoonweg niet bij. Hij zal op het punt van geloofwaardigheid de begrijpelijke aarzelingen hebben en van de overtuiging van zulk een predikant weinig begrijpen. Dood is dood? En dan toch Paasevangelie?

Het doet minder vreemd aan, als het blijkt, dat ds Krop aan de historische kant van het Paasevangelie sleutelen gaat. Zijn verwijzing naar de gelijkenissen in de bijbel en naar de uittocht uit Egypte wijzen duidelijk in die richting. Althans voor zover ik meen, dat hij duidelijk was. Als de historie (zo vraag ik) tot de

verpakking behoort, waarin de bijbelse boodschap wordt gebracht, en als de verhalen in de vorm van geschiedenissen zijn ingekleed, vervluchtigt de Krop het bijbels getuigenis tot een soort van idealisme, dat met onze historische werkelijkheid weinig of niets te maken heeft. Ik wil deze inzichten van de Krop laten voor wat ze zijn, maar zou wel het volgende willen zeggen.

De kerk van alle eeuwen is van overtuiging geweest en ze is dat, dunkt mij, nog, dat God zich in deze historische werkelijkheid heeft willen openbaren. De historie is geen inkleding, die eventueel als ballast over boord zou kunnen worden geworpen. De historie is de bedding geweest, waarin God tot ons gekomen is. Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond. Jezus Christus is in Bethlehem geboren uit de maagd Maria en is gekruisigd onder Pontius Pilatus. Het geloof der kerk is, dat hij ten derde dage is opgestaan uit de doden. Ze belijdt, dat die opstanding op de derde dag de grote daad was van God, die Zijn Zoon heeft opgewekt. Ze bewijst dat niet. Ze komt niet met argumenten en redelijke betogen. Ze luistert gelovig en gehoorzaam naar het getuigenis van de apostel Paulus: dat Hij is begraven en ten derden dage opgewekt, naar de Schriften, en Hij is verschenen aan Cephas, daarna aan de twaalven. De evangelist Lucas vertelt in alle eerlijkheid, dat dit Paasevangelie door de apostelen (nota bene: door de apostelen!) volkomen ongelofwaardig werd geacht. „Deze woorden schenen hun zotteklap en zij geloofden haar niet.” Maar de kerk aller eeuwen heeft zich tegen de leus „dood is dood” met kracht verzet. Zij geloofde, wat er ten derden dage is geschied en vervluchtigde het Paasevangelie niet tot een idealistische aansporing tot opstand tegen allerlei schreeuwende misstanden en oorlogsbewerkeren, omdat zij in de eerste plaats (voor al die andere zeker nuttige protesten uit!) met grote vreugde instemde met de Paasjubel: De Here is opgestaan! De Here is waarlijk opgestaan! Als wij ten gevolge van onze hoogontwikkelde technische kennis van mening zijn, dat wij nu en nooit meer in het Paasevangelie kunnen geloven, is dat een verdrietige zaak. Dan zijn we blijkbaar zo in de tijd-greep van het materialisme gevangen, dat we alleen nog bij de gratie van een idealistische uitlegging van het bijbelse getuigenis kunnen leven. Misschien dat we dan ook denken, dat wij ver vooruit zijn op achtergebleven kerken en gebieden als het Christendom in de Russische en de Griekse-orthodoxe kerk en dat deze kerken op den duur ook wel in de worggreep van techniek en industrialisatie terecht zullen komen. En omkomen!

Nu is het bepaald onmogelijk om „bewijzen” te leveren voor het bestaan van God. Het is even onmogelijk om zulke „bewijzen” te verschaffen voor de opstanding van Jezus Christus ten derden dage. Er zijn grenzen aan ons redelijk denken en wie dit niet ziet, is een gevangene van zijn rede, meer dan hij het weet.

Wat echter wél kan worden gezegd is dit. Het staat vast, dat Paulus in 1 Cor. 15 heeft geschreven: Indien er geen opstanding der doden is, dan is ook Christus niet opgewekt. En indien Christus niet is opgewekt, dan is immers onze prediking zonder inhoud, en zonder inhoud is ook uw geloof. Dan blijken wij ook valse getuigen van God te zijn, want dan hebben wij tegen God in getuigd, dat Hij den Christus opgewekt heeft, dien Hij toch niet heeft opgewekt, indien er geen doden opgewekt worden. En indien Christus niet is opgewekt, dan is uw geloof zonder vrucht, dan zijt gij nog in uw zonden. Dan zijn ook zij, die in Christus ontslapen zijn, verloren. Indien wij alleen voor dit leven onze hoop op Christus gebouwd hebben, zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen. Maar nu, Christus is opgewekt uit de doden, als eersteling van hen, die ontslapen zijn.

Het staat ook vast, dat de kerk zich in haar belijden, in confessie en lied, in gebed en getuigenis, tot op de brandstapels toe aan dit Paasevangelie heeft vastgehouden. Met 1 Cor. 15 voor ons is het althans mij onmogelijk de verklaring „dood is dood” te combineren met „het” Paasevangelie. Het Paasevangelie, dat de Krop bedoelt, kan dan onmogelijk het evangelie van 1 Cor. 15 zijn. En als de Krop mocht menen, dat de historie bij het Paasegebeuren slechts Oosterse inkleding is, zo in de trant van (zoals hij het ziet) de uittocht uit Egypte, kan ik het alleen hartgrondig met hem óneens zijn. Hij heeft het getuigenis der kerk m.i. allerminst aan zijn zijde.

Wat hij opmerkte over de dood, die een Christen achter zich heeft en over het leven, dat nu vóór hem ligt, kan ik hem wel bijvallen, maar toch niet, wanneer het zijn bedoeling kon zijn te ontkennen, dat in het hart der wereldgeschiedenis het gebeuren op Golgotha en in de hof van Jozef heeft gestaan. Een gebeuren van Godswege, naar een gebeuren in onze werkelijkheid. Het is geschied.

De redenering, die ons uit de sfeer van de „opstanding” bij de „opstand” bracht, klonk stellig eigentijds, politiek-gericht, maar deed mij koeler aan dan de Krop wellicht dacht. Al ben ik niet minder dan hij tegen al die oorlogen en bloedige botsingen gekant.

Ik kan er wel in komen, dat de leus „dood is dood” voor sommigen een blijde boodschap kan inhouden. Een mens, die miljoenen Joden de gaskamers heeft laten indrijven, kan, als hij de hand aan eigen leven slaat, waarschijnlijk troost putten uit zijn „geloof”, dat dood dood is. Hij heeft dan tenminste geen last meer van het bijbelwoord, dat het de mensen beschikt is éénmaal te sterven en daarna het oordeel. Hij doet dan in dubbele zin de dodelijke sprong en waagt het er op met: dood is dood”. Nu even, en dan is alles voorbij. Fini. Uit.

De Christelijke kerk blijft ons echter aanspreken met

een heel ander getuigenis. Zij belijdt, tegen alle „dood is dood”-theorieën in (want ook deze stelling is door de rede én door de ervaring, die niet verder gaat dan precies tot aan de laatste snik, volstrekt onbewijsbaar!):

Ten derden dage opgestaan van de doden.

Ik geloof de wederopstanding des vleses en een eeuwig leven.

En tegen alle rationalistische betogen in belijdt de gemeente, zonder onhistorische verschrallingen, idealistische herinterpretaties (nieuwe uitleggingen) en aanpassingen aan ons technisch en materialistisch, geheimenisloze denken:

Amen, godlijk evangelie,
Amen zegt mijn ziel daarop.

P.S. Mag ik de Krop dringend aanraden eens kennis te nemen van het werk van prof. dr. A. A. van Ruler, De dood wordt overwonnen; 1 Cor. 15 in morgenwijingen (uitgave: Callenbach, Nijkerk)? Het is geen geringe zaak, dat iemand van de grote, wetenschappelijk algemeen erkende, hoge wetenschappelijke bekwaamheden als prof. Van Ruler voor duizenden, die hem via de AVRO hebben beluisterd, op deze wijze over 1 Cor. 15 heeft gemediteerd. Wanneer de Groningse universiteitspredikant alsnog naar de hoogleraar Van Ruler zou kunnen en willen luisteren, zou dit m.i. voor hem en zijn kring van grote betekenis kunnen zijn. In elk geval komt in dit geschrift meer wetenschap voor den dag dan in het mistige televisie-gesprek van 29 april. Trouwens: welke echte wetenschapsman geeft ons betrouwbare, wetenschappelijk ten volle verantwoorde informatie over wat er is „aan gene zijde”?

Zover is het dus gekomen met de „nieuwe theologie”.

Maar het was te verwachten. Wie eenmaal gaat opereren met „inhoud” en „verpakking” van de „bijbelse boodschap” ontdekt hoe langer hoe meer „verpakking” en hoe langer hoe minder inhoud.

Merkwaardig: ter zelfder tijd waarin de Krop zijn dood-is-het-einde-theorie verdedigde voerde de bekende humanist drs H. van Praag een vurig pleidooi voor het voortbestaan van de mens na de dood!

Radicalen in de kerk zijn altijd verschrikkelijk radicaal!

Vaak vanwege oppervlakkigheid.

Een zeer bekwaam christen-physicus zei een tijd geleden: Vroeger kwamen de dominees ver achter ons aan. Nu lopen ze zo ver voor ons uit dat we ze bijna niet meer kunnen zien. In beide gevallen is de oorzaak gebrek aan grondige kennis.

VERGADERING

VAN HET VERBAND VAN SCHOLEN VAN GEREFORMEERDE BELIJDENIS

Het Verband van Scholen van Gereformeerde Belijdenis, hoopt op zaterdag 15 mei a.s. haar algemene jaarvergadering te houden in Pav. Berghotel, Utrechtseweg 180 te Amersfoort. Aanvang 10.30 uur.

Na afhandeling van de huishoudelijke zaken, zal in de morgenvergadering de Weled. Heer R. Rintjema te Apeldoorn spreken over het onderwerp: „Grosheide en het „voortontwerp”.

In de middagvergadering, welke zal aanvangen om 2 uur, hoopt Prof. Dr. W. H. Velema te Apeldoorn te spreken over: „Vanwege de nieuwere theologie waakzaamheid geboden”.

Beide onderwerpen zijn vandaag met betrekking tot de technische en principiële vragen bij het Chr. Onderwijs, hoogst actueel.

Allen die vandaag het Gereformeerd karakter van het onderwijs ter harte gaat, en die op grondslag van Gods Woord en de Belijdenis der Kerk, dit onderwijs willen bevorderen, zijn op deze vergadering hartelijk welkom.

Daarom wil het bestuur van het Verband van Scholen, alle besturen, personeelsleden, ouders en belangstellenden, die vandaag vertrouwd zijn over de ontwikkeling bij het Chr. Onderwijs in ons land, opwekken deze belangrijke vergadering bij te wonen.

MAASTRICHT

Welke predikant of student kan op 11 juli

VOORGAAN

IN DE DIENSTEN DES WOORDS ?

Adres scriba: H. Jansen, Rembrandtstraat 14, Spaubeek (L.). Tel. (ds M. Bakker): 04400-23007

Heden nam de Here van ons, in de Hope des Eeuwige levens, onze lieve zorgzame vader en grootvader

HENDRIK CORNELIS JOHANNES VERMEULEN
wedn. van Grietje Slump

in de ouderdom van 81 jaar.

Grand Rapids:
M. T. Vermeulen

Voorthuizen:
M. J. Vonhof-Vermeulen
W. Vonhof
en kleinkinderen

Bilthoven, 8 mei 1971.

Corr.adres:

W. Vonhof, Rembrandtstraat 8, Voorthuizen.

De begrafenis heeft plaatsgevonden woensdag 12 mei op de algemene begraafplaats te Ermelo.

BIJBELS DENKEN OVER ISRAËL EN DE KERK

door

Mevrouw E. W. Hiebendaal

In de „Inleiding” is met gewaardeerde toestemming opgenomen hetgeen Prof. Dr. H. Berkhof na het verscheiden van Mevrouw Hiebendaal ter hater nagedachtenis in „In de Waagschaal” van 5 okt. 1963 schreef, waarin hij o.m. opmerkte: haar bijbelkennis was onovertroffen en haar geest was van een grote energie en helderheid. Het dominerend gezichtspunt waaronder Mevr. Hiebendaal de Schrift las was dat der verhouding van Israël en de Kerk.

Uitgave: Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften Rotterdam. Giro 346974.

Tel. (010) 285076.

Prijs f 5,90 ± 160 blz.

DS. D. K. WIELENGA

DE AKKER IS DE WERELD

Jubileumbundel t.g.v. het vijftienvintig jarig jubileum van de auteur als lector aan de Theol. Hogeschool te Kampen.

„Alles samenvattend: een boeiende bundel over eigentijdse exegetische en dogmatische onderwerpen die mee door de uitvoerige literatuur-opgaven tot verdere studie stimuleert.”

dr. R. H. Bremmer

Omvang 180 pag.

Prijs f 12,90

Van dezelfde auteur

HOOG BEZOEK

2e druk

De eerste druk van dit boek werd zo goed ontvangen, dat het in 1 jaar tijd was uitverkocht en nu een 2e druk ontvangt.

„Het is een 'leerboek'. Wie het koopt met de gedachte in het achterhoofd dat het een geestelijke of stichtelijke 'babbel' is, komt bedrogen uit. Het is een uitermate scherpe en uitmate scherpzinnige schriftstudie.”

drs. G. R. Visser (Trouw)

„De schriftbeschouwingen zijn van een gedegen inhoud een goede exegese ligt eraan ten grondslag.”

prof. dr. C. v. d. Woude (Geref. Weekblad)

Een uitstekend belijdenisgeschenk !

Omvang 168 pag.

Prijs f 8,90

Boekhandel
Antiquariaat
Uitgeverij

TON BOLLAND

v.h. H. A. van Bottenburg N.V.

Prinsengracht 493, Amsterdam, tel (020) 221921